

Martin Pavlov

Literatúra a svet prírody

Správa z literárnovedného kolokvia „Literature and Natural World“

.....

V dňoch 6. až 8. novembra 2023 organizovala Katedra anglistiky a amerikanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre už 17. ročník literárneho kolokvia, tentoraz zameraného na zobrazovanie prírody v umeleckej literatúre. Podujatie, ktoré prebiehalo online a konalo sa ako súčasť projektu KEGA 009UKF-4/2022, poskytlo priestor pre akademickú diskusiu na tému „Literature and Natural World“. Príspevky dvadsiatich troch účastníkov z celého sveta – od Indie cez Alžírsko, Slovensko alebo Taliansko až po Spojené štáty americké – ponúkli rozmanité, zväčša ekokriticky zamerané interpretácie umeleckých textov.

Yash Vadher sa vo svojom príspevku venoval tvorbe americkej spisovateľky Terry Tempestovej Williamsovej, ktorá kladie množstvo otázok nabádajúcich na zamyslenie sa nad zodpovednosťou človeka voči prírode. Mierne odlišný interpretačný prístup zvolila Riya Ravalová, ktorá na základe analýzy básnickej tvorby Mary Oliverovej poukázala na fakt, že jazyk dokáže do veľkej miery formovať naše vnímanie prírody. Poslucháčov svojim príspevkom zaujal aj Rudolf Radics, ktorému sa na ploche básnickej tvorby maďarského básnika Zoltána Németha podarilo uchopiť tému znásilňovania prírody, a to prostredníctvom zoolofilných motívov v texte. Priamo ako ekokritický vyznel príspevok Bouregbiho Salaha, ktorý upozornil na kritiku kolonializmu v diele Josepha Conrada *Srdce temnoty*. Zatiaľ čo spomenutý príspevok rozoberal jednu z mnohých príčin ekologických problémov (kolonializmus), Rahil Dellali sa vo výklade diela Samuela Becketta *Nohow On* zameril na vážne dôsledky ekologickej krízy – pocit straty prírody a ekologickej entropie.

Na podujatí odzneli aj dva príspevky o pastoláre, ktorá zo všetkých literárnych žánrov zrejme v najväčšej miere tematizuje vzťah človeka a prírody. Henna Muliyanová ozrejmila vývin pastorálneho žánru od antiky až po industriálnu revolúciu, pričom zdôraznila jeho adaptáciu na rôzne historické a spoločenské kontexty. Z hľadiska ekokritiky sú významné predovšetkým texty, ktoré vznikli v čase priemyselnej revolúcie, nastupujúcej v období romantizmu. Začína sa v nich totiž zdôrazňovať problematika vplyvu človeka na prírodné prostredie. Príčinami boli najmä postupné spriemyselňovanie a urbanizácia, ktoré podnietili hojný záujem človeka o kontakt s divokou prírodou. Autorkou druhého príspevku na tému pastoraľy bola Pratiksha Chavadová, ktorá priniesla nový pohľad na Shakespearove hry. Vysvetlila, akým spôsobom tento dramatik vrstvil pastorálne prvky vo svojich hrách a ako sa mu darilo zobrazovať komplexnosť vzťahu medzi človekom a prírodou.

Keďže viacero účastníkov kolokvia pochádzalo z Indie, niekoľko príspevkov bolo venovaných práve výskumu literárnych reprezentácií indickej prírody. Úzky vzťah medzi človekom a prírodou je v indickej kultúre hlboko zakorenený, aj preto sa indickej literatúra vyznačuje bohatou prírodnou motivikou. Sanjay Mukherjee sa vo svojom príspevku venoval analýze kľúčových prírodných motívov v indickej literatúre – motívu stromu a rieky. Významnosť obrazu

rieky v literatúre podporil aj ďalší príspevok od Dhwanio Vaishnava, ktorý priniesol pozoruhodný pohľad na reflexiu rieky Gangy v cestopisnej literatúre. Gohil Hardeepsinh Ranjitsinh sa pokúsil o aktualizáciu starovekého indického eposu Rámájana z pohľadu ekocentrizmu, Sumitra Dahiyová sa zas venovala literárnym reprezentáciám prírody a ročných období v indických ľudových piesňach a rozprávkach. Zaujímavú tému priniesla Anna Juhiová Johnová, ktorá sa venovala postapokalyptickým fikčným svetom v diele *Cyber Mage* od Saada Hossaina, vychádzajúcim z regionálnych indických mýtov a legiend. Vplyv kolonizácie na indickú prírodu rozoberala napríklad Disha Chhatbarová, ale aj Bhakti Vaishnav. Dr Itika použil mužsko-ženský dualizmus ako interpretačný kľúč k uchopeniu prírodných motívov flóry a fauny v diele *Tsunami Simon* od Damodara Mauza.

Dva príspevky sa zamerali aj na konkrétne odvetvie ekokritiky – ekofeminizmus. Tisha Royová predstavila v príspevku s názvom *Ecofeminist resonance in Instapoetry* stručný prehľad vývoja ekofeminizmu. Jej cieľom bolo interpretačne uchopiť symbolické i koncepčné prepojenia medzi ženami a prírodou, a to na základe vybraných textov viacerých instagramových autoriek. Hossain Al Mamun sa zase venoval ekofeministickej kritike diela *Sultana's Dream* od Begumy Rokeyovej, pričom bližšie skúmal technicko-vedecký utopizmus, ktorý je v diele prítomný. V závere svojej prezentácie poukázal na možnosti existencie alternatívnej spoločnosti, v ktorej by boli ženy (a príroda) rešpektované a ochraňované.

V dielach J. R. R. Tolkiena zohráva príroda kľúčovú úlohu, a to nielen v úlohe toposu, ale aj ako aktívny činiteľ zasahujúci do deja či ako identifikátor miery morálnosti v danom spoločenstve. Práve poslednú spomenutú úlohu prírody v Tolkienových príbehoch analyzovala Lenka Prágerová, ktorá sa zamerala na interpretáciu vplyvu zla na prírodu v troch zlých ríšach Tolkienovej Stredozeme. Eva Záhradníková zas poslucháčom ponúkla pohľad na unikátnu flóru Tolkienovho sveta. Zaoberala sa výškou stromov, domestikáciou rastlín, absenciou paradajok v Stredozemi a dokonca aj úvahou, či môžu stromy skutočne chodiť. Giovanni Carmine Constabile predstavil hypotézu, že medzi legendou o Svätom hlohu z Glastonbury a Tolkienovými dielami existuje istá intertextová nadväznosť. Autor na konkrétnych príkladoch ukázal, ako mohla táto legenda inšpirovať Tolkiena pri tvorbe ikonických stromov vo svojej mytológii – biely strom Gondoru a dva stromy Valinoru. Inšpiratívny bol aj príspevok Daniela Kepharta, ktorý sa venoval ekokritickej analýze Tolkienovho nedokončeného diela *The Fall of Arthur*. Vincent Wise zas poslucháčom ponúkol ekokritický náhľad na dielo iného autora fantasy príbehov. Wise rozpracoval koncepciu prírody C. S. Lewisa ako miesta stretávania mystického a božského v jeho románe *That Hideous Strength*.

Niektoré príspevky sa zaoberali aj temnejšími víziami budúcnosti ľudstva pod vplyvom vzrastajúcej ekologickej krízy. Dhvani Vachhrajani ponúkol ekodystopickú analýzu románu J. G. Ballarda *The Burning World*, ktorého ústredným motívom je predstava sveta trpiaceho nedostatkom vody. Meriem Chebelová vo svojom príspevku *Post-apocalyptic Spirituality in Octavia E. Butler's "Parable of the Sower"* upozornila na to, že práve spiritualita môže napomôcť k obnove strateného vzťahu medzi človekom a prírodou.

Kolokvium bolo úspešnou akademickou udalosťou, keďže napomohlo k prehĺbeniu diskusie o vzťahu literatúry a prírody, poskytlo prehľad o súčasných ekokritických tendenciách v literárnej vede, no ponúкло aj priestor k rozvoju medzinárodnej spolupráce. Organizátori uverejnili záznamy všetkých výstupov na youtubovom kanáli organizujúcej katedry. Z rôznych perspektív, ktoré boli na podujatí predstavené (od historických interpretácií cez

objasňovanie mytologických prepojení až po moderné environmentálne a sociologicky zamerané výklady), vynikla potreba uvedomelosti a zodpovednosti voči našej planéte, ako aj dôležitosť literatúry v edukácii a formovaní kultúrneho povedomia. Kolokvium zdôraznilo, že literatúra nie je len odrazom kultúrnych hodnôt, ale môže byť aj motorom zmeny, ktorý nás vedie k udržateľnejšej budúcnosti.

.....
Mgr. Martin Pavlov
Katedra slovanských filológií
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovenská republika
martin.pavlov@ukf.sk